

MIMOŘÁDNÁ PŘÍLOHA ČASOPISU REFLEX

AIDS

VÍM TO ... UMÍRÁM!

TEXT VERONIKA BEDNÁŘOVÁ
FOTO JAN ŠIBÍK

DUDUZILE MAHABOVÉ (46) zemřel na stejnou chorobu loni manžel. Teď se o ni starají její tři děti i s vnoučaty.

PŘEŽILY SVOJE RODIČE . PŘEŽIJÍ I DĚTSTVÍ?

Nikdo neví, kolik jich je. Prý jen tady, v oblasti **Nkomazi**, sto dvacet tisíc. Stále mladších a mladších dětí, kterým umřeli oba rodiče. Do dětských domovů se rozhodně nevejdou. Nezbyvá jim než naposledy zamávat za úzkou dřevěnou rakví a žít dál. Nikdo jiný se o ně stejně nepostará.

Patnáctiměsíční **FISTO** se právě dneska naučil chodit. Jeho maminka **THULISA (25)** už ani nemá sílu se z toho radovat.

Poprvé jsem byla v kraji Nkomazi, kde je polovina obyvatel mladších osmnácti let, v roce 2005.

Od té doby se mi vrací vzpomínka na šestiletého Beniho z vesnice Jeppe's Reef.

Tehdy stál u zlámaného plotu a v ruce měl kámen, kterým zoufale odháněl od domu toulavého psa. Většinu času byl doma sám. Měl chodit do školy, ale nikdo ho do ní nepřihlásil. Z výrazu jeho tváře bylo jasné, že vůbec nechápe, co se děje. Ve dvou chatrčích bez elektriny a bez vody se ale vyznal skvěle. Věděl přesně, jak ohřát vodu, kterou si přinesl v kanystru z vesnice, a namíchat ji se speciálním výživným práškem. Tak připravoval mamince, hubené jako kostra, posilující kaši. Ležela týdny bez hnutí, páchla močí, zvratky, jejím jediným lékem byl aspirin.

Beni se tehdy nevzdálil z domova ani na krok. Chtěl totiž matce nosit vlažnou vodu na pití v omláceném plechovém hrnku – žena byla úplně dehydrovaná.

Bylo jasné, že tak do dvou tří týdnů od naší návštěvy zůstane Beni sám. Starší sourozence, kteří by s ním založili rodinu, neměl. Rozhodně jsem ho chtěla najít. A taky zjistit, jestli tu vůbec ještě žijí dospělí.

Jedeme z Johannesburgu asi pět set kilometrů, k mosambicko-svazijsko-jihoafrickým hranicím. Regionu Nkomazi se tu říká pomalé tsunami nebo taky neviditelný holocaust. Podle posledních statistik je zde virem HIV nakaženo čtyřicet pět procent těhotných a třicet osm procent celkové, osmisettisícové populace. Čísla jsou to velmi přibližná.

Muži ze sousedního Svazijska, zemičky, kterou AIDS kosí ještě mnohem drastičtěji, totiž hbitě přebíhají státní hranici, aby nakazili jihoafrické vesničanky, jež přivedou do jiného stavu. Mnohé z žen tu ochotně dávají svá těla za trochu jídla. Sedmdesát procent lidí zůstává trvale nezaměstnaných.

AŽ BABIČKY NEBUDOU

Že chybí celá generace, je jasné hned na první pohled. Nemusíte ani vystupovat z auta.

Kdo tady zbyl? Babičky. Vidím ty ženy, které přežily kolonialismus, nezávislost, apartheid, chudobu i AIDS, úplně všude. Starají se o děti svých mrtvých dětí. Tahají na zádech tichounká batolata. Některé zoufale zahradičí. Když mají štěstí a zrovna je v kraji dost vody, vyrostou jim křehké listy špenátu nebo kapusty, radostné zpestření ke kukuřičné kaši. Mnohé z nich jdou po kraji silnice i několik kilometrů, aby se staršími dětmi přinesly vodu a dřevo. Dělí se se všemi vnoučaty o penzi (osmnáct set korun) a v neděli, když se vrátí z kostela, ohřejí vodu a zbytkem seschlého mýdla drhnou prádlo. Miniaturní dětská trička a šortky pak pečlivě rozvěsí na zlámaný plot, šňůru opravdu nemají. Bez-

DUDUZILE (46, SEDÍCÍ NA POSTELI) se po dlouhých bojích rozhodla jít s pravdou ven. Už tři měsíce užívá antiretroviry. Je jí díky nim líp.

zubé ženy, které jsou už příliš staré, aby měly v éře AIDS sex. Mluví o jediném: o jídle. Včera sehnaly víc, dneska míň, děti už zase od pátku neměly nic v puse.

VELKÉ ŠTĚSTÍ?

Ubytujeme se co nejbliže vesnicím, které chceme navštívit, hned u malého města

Malelane. Už dávno padla tma. Sedím před jedním z patnácti útulných domků rezervace River Cottage a pozoruji, jak se v řece poštuchojí bělostné egyptské husy, kousek dál roní krokodýl slzy. Slyším, jak pár jihoafrických sexy turistů ve vedlejší chatce plánuje zítřejší den. Opékají si vepřové, hovězí i jehněčí a u sklenky pivka se těší, jak dopoledne po-

jedou na lvy. V poledne lehký oběd, spánek, když tak brzo vstávají, k večeru obhlídka nosorožců.

V sousedství Krügerova národního parku je opravdu krásně. Ne náhodou se oblast jmenuje Mpumalanga, v překladu Krajina vycházejícího slunce. Paní Sandra de Beerová, majitelka tohoto rozkošného River Cottage, kolem

jehož bazénu rostou nádherné, různobarevné stromy, se mě při snídani zúčastněně ptá, jak se mi líbí dovolená na safari. Na River Cottage je náležitě pyšná: vždyť byli s manželem první, kteří si svůj prázdninový resort před osmnácti lety v této oblasti zřídili, a od té doby se jim daří dobře. Mají totiž, řečeno slovy paní Beerové, opravdu velké štěstí.

Turisté z měst samozřejmě nemají ani tušení, co se v zemi – dvacet kilometrů od jejich barbecue – děje. Vesnice zdejšího kraje jsou příliš zapadlé na to, aby se o nich psalo v novinách. Stačilo by, aby každý návštěvník River Cottage nechal na stole jeden dolar a rodiny sirotků ze sousedství by neumíraly hladem. Radši ale neříkám nic, nejsem tu ▶

Odpolední spánek dětí ve školce, kterou provozuje neziskovka Thembaletu. Ti šťastnější sirotci žijí v rodině s babičkou, o mnoho z nich se ale stará jen starší sourozenec.

Žen jsme v oblasti Nkomazi navštívili víc než mužů. Muži se totiž za svou nemoc stále stydí. Nechtějí, aby je kdokoli viděl vychrtlé, slabé a bezmocné.

před dvaadvaceti lety jako levicová intelektuálka, co si chtěla dokázat, že proti apartheidu lze bojovat skutky. Tehdy se o AIDS v Africe nevědělo nic.

Dnes už má Sally někdy chuť jít do důchodu. Jenže nemůže. Není tady nikdo, kdo by za ni práci v Thembaletu či u ní doma převzal. Ptám se, jestli má někde jinde rodinu. „Tohle je moje rodina,“ odpoví razantně.

O její děti se občas přihlásí státní sociální pracovnice. Aby vykázaly činnost, chtějí svěřence „přerozdělit“ k jiným rodinám sirotků. „Naposledy to zkusily letos v únoru. Přišly za dětmi do školy a řekly jim, že musejí ode mne pryč,“ vypráví Sally. „Všech osmnáct členů se ale druhý den ráno sebralo a šlo na policii. Tam strážníkům řekli, že jim chtějí sociální pracovnice rozbít rodinu,“ usmívá se. „Už se nikdy neobjevily,“ uzavírá a hned představuje další dvě dívky, co jdou kolem.

„O tyhle holky se starám, protože mě o to den před svou smrtí požádala jejich matka, a takové věci se neodmítají,“ pokračuje, hlas se jí už ani nezachvěje. „Zvláště ta mladší, tehdy dvouletá, byla úplně zdevastovaná, nemluvila, nehýbala se, celé tělo poseté hnisavými vředy,“ vzpomíná a ukazuje na zdravé dítě, které sedí u stolu a píše si úkol z angličtiny.

Apokalypsou jako by probleskovalo světlo na konci tunelu.

Pamatuji si totiž, jak tu před třemi lety začali slavnostně používat antiretroviry, jež pacientům výrazně prodlužují život – někdy i dost na to, aby dokázali vychovat svoje děti. Drahými léky se tehdy začalo léčit sto padesát až dvě stě pacientů. To byl směšný, chabý, velmi pozdní začátek.

„Podle zdejší nemocnice v Schongwe užívá dnes antiretroviry tři a půl tisíce lidí,“ říká Sally poměrně spokojeně. „A výsledky jsou vynikající. Přivezou nám pacienty na trakaři, oni jsou díky léčbě zase schopni chodit, někdy i pracovat, starat se o rodinu. Dovedete si představit ten masakr, kdyby je nedostávali,“ směje se bělošská dcera irského misionáře ze Zambie nakažlivým smíchem.

STÁLE ZRANITELNÍ KLIENTI

Většina adres není přístupná autem. Vystupujeme dole, na kamenité cestě sedí opuštěné dítě. Okamžitě přiskočí, bude nám hlídat auto. Doufá, že dostane lízátko. Jinou práci stejně nemá. Natož zábavu.

Pěťadvacetiletá Thulisila má z naší návštěvy radost. Do chatrče své babičky přišla se svým nejmladším, ročním synem teprve před třemi týdny. Jak se sem dostala, nevím. Protože je v kraji nová, bude to dneska poprvé, kdy ji zdravotní sestry z Thembaletu před našimi zraky omyjí. Sama na to nemá sílu. ▶

od toho, abych sblížovala drastické rozdíly této země. Odjíždím z Malelane do míst, kde termín Kraj vycházejícího slunce působí jako krutý výsměch.

MYS DOBRÉ NADĚJE

I pětapadesátiletá Sally McKibbinová, ředitelka Thembaletu, jediné zdejší fungující

nevládní organizace na pomoc nemocným AIDS, je v městečku Malelane každý den. Vstane ráno v pět, ale ne proto, aby začala pracovat. Sedne do auta a jede do malelanské posilovny. Nejradši má běžecký pás. V šest se zas vrací do své malinké kanceláře ve vesnici Schoemansdal. „Bez cvičení bych se zbláznila,“ svěřuje se a já ji chápu.

Když se Sally McKibbinovou k večeru sedíme na starých židlích u jejího domu a popijeme vodu, mám pocit, že jsem se ocitla v Zahradě Jiřího Trnky.

Každou chvíli z různých koutů vyběhne jedno z jejích osmnácti dětí, které tady bydlí a jež neoficiálně adoptovala. Ne snad, že by po tom toužila, ale nebyla jiná možnost.

Svému domu říká Good Hope, Dobrá naděje.

„Tahle holčička tři roky krmila svou matku, bylo jí tehdy devět až jedenáct. Maminka jí pak umřela v náručí a ona si mě sama našla,“ představuje mi děti Sally. „Chlapec u dveří, Ramon, sem přišel z nemocnice. Byl tam kvůli úplnému vyhladovění. Nakonec přežil, ale jeho rodina už ho nechtěla zpát-

ky. Zůstal plonkový v nemocnici, tak mi ho sem prostě poslali. Nevím, kolik mu je let, odhaduju šest sedm,“ pokračuje v běžné konverzaci.

„Tahle holčička užívá léky na AIDS, byla totiž znásilněná strýcem, který ji nakazil. Když ho zavřeli, neměla kam jít. Nikdo nevěděl co s ní,“ říká žena, která do zdejšího kraje přišla

LINDIWE NDLUOVÁ (35) se právě vrátila z nemocnice, kde jí podali silnou, pohotovostní dávku léku do žíly. Její patnáctiletý syn si hraje venku.

Je to zvláštní rodina: Thulisila umírá na AIDS, její babička je slepá, souseď bez nohy. Fyzicky fit jsou jen děti: roční Fisto, Thulisilin syn, tahá čtyři otlučené cihly z jedné strany páchnoucí místnosti na druhou. Jeho kamarád, asi dvouletý, zase zvládne vodit babičku po spálené zahradě s přesností slepeckého psa.

U škopíčku je pár starých hadrů, mýdlo. Velkou věcí jsou tady bílé zdravotnické rukavice, aby se sestry při mytí nenakazily tělesnými tekutinami pacienta. Thulisila ani nezaregistruje, že pracovníce Thembalethu a naše průvodkyně koupe i jejího syna. Chlapec Fisto s nafouklým břichem, který nemá vůbec žádné oblečení, je totiž ještě špinavější než jeho matka. Když ho vloží do vody, je to poprvé, co se mu něco nelíbí.

Thulisile je to jedno. Má dost starostí sama se sebou. Už dva dny nejedla, v domě není nic. Sedí na zemi za domem a žmoulá kus starého ručníku na hleny. Je jí strašná zima, musí mít lyžařskou bundu – zvláštní absurdita v tomto vyprahlém kraji. Má obrovské bolesti na prsou.

Její manžel ji opustil před dvěma lety, hned jak se dozvěděl, že i ona je nakažená. Navíc je jí líto, jak jí vlastní matka před třemi týdny vyhodila z domu s tím, že už má dost jí, její nemoci i jejich dětí. Dvě starší si však ponechala.

Thulisila mi prosebně ukazuje kopii svého občanského průkazu: originál ztratila, a nemá proto šanci dostávat léky na AIDS. Myslím na to – a je to cynické –, že až zemře, nebude síly, která by jejímu synovi zažádala o sirotčí důchod. Základním předpokladem pro sirotčí důchod je totiž originál úmrtního listu obou rodičů. Když nemáte občanku, oficiálně neexistujete.

Jeden zásadní rozdíl mezi lety 2005 a 2008 tu ale je.

Před třemi lety tu pacienti tvrdili jako jeden muž: máme tuberkulózu, infarkt, vysoký tlak, astma. Když někdo zemřel, oblíbenou rodinnou frázi bylo „po dlouhé těžké nemoci“. Nesnesitelně silná pouta tabu teď trochu povolila: Thulisila by například léky chtěla. O tom, že má někdo pozitivní test, se mluví. Nenazvala bych to otevřenou konverzací, ale mluví.

Ptám se opatrně, jestli mají v Thembalethu předběžný seznam, kam by si jméno ročního dítěte napsali jako potenciálního zranitelného klienta (tak se ve zdejší kraji označují sirotci). Nic takového tu ale neexistuje: není čas, peníze. Není vůle ani síla. A navíc: Proč by umírala? ptají se mě všichni. Třeba se ještě uzdraví! Dívám se na roční dítě a znovu myslím na šestiletého Beniho, s nímž jsem před třemi lety strávila pár dní. Ten už uměl aspoň mluvit a chodit.

Jednou z mála věcí, na něž se tato žena těší, je koupel, se kterou jí právě pomáhají dobrovolní zdravotní sestry. Cítí se pak osvěžená.

DOMOV, NEBO DŮM?

Beniho dům, z něhož jsem si pamatovala nápis křídou na starém plechu „Bez matky není domov“, jsme hledali hodně dlouho. Ve vesnici Jeppe's Reef jsme dokonce jednou zastavili chlapečka, který byl Beniho podobný: jeho maminka byla ale živá. Naše průvodkyně osmiletému chodci, jenž

se na nás zmateně díval, uznale poklepala na rameno: hmm, mít živou matku, to se tady hned tak nevidí.

Dům nakonec najdeme, ale Beni je bohužel mimo vesnici, kdesi se školou. Stojí tam jen unavená, příjemná žena. Je to Beniho teta, sestra jeho matky, která se sem kvůli chlupci přestěhovala. Teď nedávno stona-

la s těžkým pásovým oparem, ale dostala se z toho. Vypadá docela dobře. Nepracuje sice, ale na svého dnes devítiletého synovce Beniho dostává každý měsíc obvyklý sirotčí příspěvek, jenž stačí na základní jídlo.

V domě je dokonce staříčká kuchyňská linka, kterou jsme před třemi lety neviděli, je tu čisto. Teta si na plynovém sporáku zrovna

vaří pastu na hliněnou podlahu. Bude se pak prý lesknout. Za domem leží spokojeně mladý pes, jehož Beni před třemi lety tak vehementně odháněl. „Zvykl si a už tu s Benim zůstal,“ říká s úsměvem.

Idyla? Byla by. Jen ten zatrolený pásový opar, vedlejší příznak. Ke konci návštěvy se žena opravdu zmíní, že se zúčastnila VCT. To

je zdejší, dnes již docela rozšířená zkratka pro dobrovolné testování na HIV pozitivitu. Její testy dopadly špatně, ale říká, že se léčí. „Beni se o mě postará, je to hodný chlapec,“ shrne celou situaci lapidárně. Tuší, co jí čeká.

Nevím, jestli najdu sílu se sem za tři roky znovu podívat. ■

NAVŽDY SAMY DOMA

BONGÍ MOYANOVÁ (17) se kromě školy (nebaví ji prý afrikánština) sama stará také o tři sourozence a ročního syna **BAYANDU** (na snímku).

Bongí je upovídáná holka v jasně červeném svetru. Podobnou byste našli v Londýně, New Yorku nebo Johannesburgu. Výborně se učí, má ráda angličtinu. Touží se stát dopravní policistkou. Ovšem až příští rok, po maturitě. To jí bude osmnáct.

Bongí má jasno. „Chci, aby moje sestry byly v pohodě. Lukrécie je skvělá na sport, Lucie na výtvarku. Určitě půjdou studovat a já jim to zaplatím,“ tvrdí teenagerka, kterou nejvíc trápí, že ještě neví, kolik si od roku 2010, kdy

se stane policistkou, vydělá. Ví ale, že to bude dost, aby se její sourozenci mohli najíst.

Ptám se, co budou jíst do roku 2010. „To nevím,“ odpoví prostě. Všechny děti bez rodičů tu mají stejný, tak trochu bezbarvý a ode-

vzdaný výraz „zas někdo přišel otrávit“. Návštěv, kdy do jejich chatrče z bláta nakoukne nějaký dospělý, soucitně povzddechne a zase odejde, mají akorát tak dost. U Moyanů mě ale pozvali dál.

Pokud i rodiny sirotků soupeří, která z nich je na tom líp, pak Moyanovi patří jednoznačně k honoraci. Jejich dům je zděný, zametený a v rámci možností čistý. Škoda že do něj rozbitým oknem naskákaly čtyři krysy zrovna ve chvíli, kdy sedíme v kuchyni na stoličkách a v klidu si povídáme.

Bongí mě pustí i do jediné vedlejší místnosti – ložnice. Ale jen na chvíli. Malému pokoji vévodí poloprázdná krabička tělového krému a letitá úzká postel, kde spí hlava rodiny – tedy ona – a jedna z jejích čtrnácti-

letých sester, dvojčat. Druhá sestra má deku na zemi, aby se vešly. Nejstarší bratr doma moc není, jinde i nocuje. Postel holek je pečlivě přikrytá starými dekami. Za chvíli se dozvím proč.

Na dvousporáku bublá voda ve velkém hrnci, působí to vlastně idylicky. „Co vaříte?“ ptám se. Je neděle ráno. Lukrécie hrdě odpoví: „Rýži a masovou konzervu.“ Sváteční den má i tady jasná pravidla: v jedenáct se jde do kostela na mši, pak velké prádlo na zahradě ve škopku. Celá rodina se snaží jíst to nejlepší, co za týden sehnala. Lucie pak myje nádobí venku pod pumpou. Lukrécie nemusí: pomáhala při vaření.

„Svou matku jsem velmi milovala,“ rozpovídá se Bongí skoro s úlevou, aniž bych

se příliš vyptávala. Až postupně během rozhovoru z ní vypadne, že o tom vlastně nikdy s nikým nemluvila. Maminka, jediná z rodiny, která kdy pořádně pracovala, umírala těžce a dlouho. Děti vědí, na co a proč zemřela, název nemoci přesto nepadne. Pět měsíců zůstávala doma už jen v posteli, v poslední fázi ji klasicky odvezli do nemocnice. „Ležela jsem se sestrami v ložnici, když vtom zatukala babička. Byla noc. Strašně jsem si přála, aby nám oznámila něco jiného. Když ale vstoupila, bylo to jasné: maminka umřela.“

Pak se řeč stočí k sexu. Nejvíc ji trápí mladší sestry: „Ne ne, holky ještě nemají kluka, musím jim to všechno pěkně nejdřív vysvětlit,“ tvrdí odhodlaně. Ptám se jí, jestli má přítele a jestli používá kondom. Odpoví jako kterákoli jiná dospívající: ano, jistě, kvůli nemocem přenosným pohlavním stykem. A taky kvůli prevenci. „Prevenci?“ nepochopím hned pravý význam slova. „Rozhodla jsem se, že ti něco ukážu,“ vyhrkne nečekaně a vede mě zpátky do ložnice.

Opatrně odhrne malé staříčké deky, o které se dělí se sestrami. Pod nimi hluboce spí roční dítě. „To je tajemství, můj syn Bayanda,“ pronese a nezní to pyšně. „Nevěděla jsem, že si mám dávat pozor, nikdo mi nic neřekl,“ obhajuje se. Dodává, že si život takhle nepředstavovala. Doufala, že bude bezdětná aspoň až do třídy dvanáct, tedy do konce střední školy.

Zdvořile přikývnu. Je to tady vlastně běžné, norma. Nemanželské děti nejstarších dětí, jež se starají o celou zbylou rodinu, mají dokonce svůj vžitý termín. Říká se jim vnoučata. Vnoučata mrtvých prarodičů – další absurdita této země.

Bongí má ale ve srovnání s tisíci jiných štěstí: rodiče jejího přítele jsou zdraví a svou funkci prarodičů splňují na zdejší poměry fantasticky: s miminem rodině sirotků pomáhají, hlídají ho, přinášejí mu oblečení i jídlo.

Je to ale jen a jen „velká sestra“ Bongí, která chce udržet rodinu v chodu. Řád musí být. Děti kvůli mně dneska nestihly návštěvu kostela, jako zástupkyni rodiny ale vyslaly aspoň dle nepatrných možností neparáděnou Lukrécii.

Vracím se sem ještě v pondělí a v úterý. Ale až odpoledne. Ve všední den totiž pro Bongí platí přesný časový rozvrh. Budiček v pět třicet, odnést Bayanda na zádech k babičce (tedy matce Bayandova otce), vrátit se domů, odvést Lucii a Lukrécii do školy (pro jistotu, aby je cestou někdo neotravoval), jít do své školy, učit se, ve čtyři vyzvednout syna od prarodičů a sestry ze školy. Pak úkoly a někdy, když je štěstí, tak i večere. Starosti s nákupy odpadají, nakupovat není za co.

Rodina Moyanových na rozdíl od jiných sirotků opravdu bojuje. Mnoho z nich přestane chodit do školy, protože je k tomu nikdo neve-

de, často ani nemají školní uniformy. Moyanovi ale vědí, že bez školy nemají už vůbec žádnou šanci. „Maminka mi to často říkala,“ odpovídá Bongí, když se ptám, kde se v ní bere tady tak neobvyklá víra ve vzdělání.

Paradoxní je, že takhle rodina sirotků vlastně není rodinou sirotků. Ještě dnes, když se děti zmíní o vlastním otci, hlas se jim roztřepe vztekem. V roce 2005 pohřbil matku svých čtyř dětí. Za pohřeb nezaplatil, druhý den odešel a už se nikdy neozval. Nechal za sebou tehdy čtrnáctiletou Bongí, sedmnáctiletého syna Sakhileho a dvě desetiletá dvojčata. Děti na něj už čtvrtý rok marně čekají.

Co je ale mnohem horší, protože otce kdesi mají, nemohou stát požádat o sirotčí důchod. Žijí proto jen z příležitostných brigád a z toho, co jim kdo dá. „Jestli někdy přijde, nemocný a slabý, necháme ho nejmíň týden venku na zahradě,“ prohlašuje Bongí.

Momentálně je tam bratr zmizelého otce. „Nic zlého nám nedělá, ale ani s námi nemluví,“ říkají děti. I on je HIV pozitivní. Bylo mu už tak zle, že mu nezbývalo nic než se vrátit do jediného místa, které si jeho alkoholická mysl pamatovala. „Nechtěli jsme, aby s námi uvnitř bydlel. Nevejde se sem, a tak mu nosíme jídlo ven,“ říká Bongí omluvně.

Strýc, který prý předtím vykradl jednoho z bohatších příbuzných a všechny peníze propil, bydlí v malé boudě na zahradě. Většinu času tam sedí na židli a tupě zírá. Naznačím Bongí, že ona i její sestry mají mnohonásobně víc rozumu než on. A že to má díky hektolitřům podomácku vyráběného piva beztak spočítané. Je ale těžké jít v téhle společnosti proti mužské autoritě. Opatrně se ptám, jestli děti sexuálně či jinak neobtěžuje, vždyť není pro muže nic snazšího než znásilnit opuštěné dítě. Kdo se ho zastane? Nikdo. Ale jsem ujištěna, že je to v pohodě, strýc už nemá sílu na nic.

„Potřebovali bychom trochu mýdla na praní a taky něco do ledničky,“ vrací se Bongí ke svému hlavnímu tématu. Jako ostatní návštěvníci rodin bez rodičů jen trapně kývám hlavou. Odbíhám k autu, naše pomoc je skutečně jen symbolická. Podle oficiálních odhadů bude totiž v roce 2010 v Jižní Africe jeden a půl miliónu nezletilých, bezprizorných a hladovějících dětí. „Žijte sami v domech svých mrtvých rodičů a starejte se o sebe, jak umíte,“ vzkazuje jim v zemi luxusních golfových hřišť, mistrovství světa ve fotbale, celosvětově milovaného safari, lahodného vína a Kapského Města, nad jehož krásou vzdychá hollywoodská smetánka, jejich vláda.

Dál už můj zápis nepokračuje. Bayanda mi vzal tužku, strčil si ji do pusy a pak už s ní nešlo psát. Pak řekl „máma“. Prý poprvé. Bylo to taky poprvé, co se Bongí rozbřečela. ■